OBEZİTE VERGİLERİNİN OBEZİTE İLE MÜCADELEDE YERİ: TÜRKİYE İÇİN BİR DEĞERLENDİRME[1]

THE ROLE OF OBESITY TAXES IN THE FIGHT AGAINST OBESITY: AN EVALUATION FOR TURKEY

Asuman ÇUKUR*
İmran ARITI ERDEM**

ÖZ

Obezite bu yüzyılın en önemli sağlık problemlerinden biri olup yalnız toplum sağlığına değil aynı zamanda ülke ekonomisine de zarar vermektedir. Yarattığı negatif dışsallıklar yüzünden obeziteyle etkin mücadelede devlete de rol düşmektedir. Bu çerçevede geçmişte farklı amaçlar için uygulanmış olan ve son zamanlarda obezite vergileri adını alan vergiler günümüzde obeziteyle mücadele için birçok ülkede uygulanmaya başlamıştır. Ancak obezite vergileri üzerine yapılan çalışmalar, bu verginin obeziteye karşı savaşta çok başarılı olmadığına işaret etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'nin gündeminde olan obezite vergilerinin, obeziteyi azaltmakta ne oranda başarılı olabileceği ve bu uygulamanın vergide adaleti nasıl etkileyebileceği, ülkemizdeki obez bireylerin sosyoekonomik özellikleri ve ilgili literatür ışığında incelenmiştir. Bu tartışma çerçevesinde politika önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Obezite, Obezite Vergileri, Vergide Etkinlik, Vergide Adalet.

ABSTRACT

Obesity is one of the most important health problems of this century, which not only harms public health but also national economy. Due to its negative externalities, governments have an active role in combating obesity. Obesity taxes, which were applied for different purposes in the past and recently named obesity taxes, are nowadays implemented in many countries to fight obesity. However, studies on obesity taxes indicate that this tax is not very successful in the fight against obesity. In this research, the success rate of obesity taxes, which is on the agenda of Turkey, in reducing obesity in Turkey is discussed along with how it can effect taxation equity in the light of the relevant literature and the socioeconomic features of obese people in Turkey. In this framework, policy recommendations are made.

Keywords: Obesity, Obesity Taxes. Taxation Efficiency, Taxation Equity

1 Bu çalışma 32. Uluslararası Maliye Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş ve düzeltilmiş halidir.

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, asucukur@yahoo.com

** Arş. Grv., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, aritimran@hotmail.com

GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de obez bireylerin sayısı hızla artmakta olup obezite yalnızca bir sağlık sorunu değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal sonuçları olan bir problemdir. Artan obezite oranları toplum sağlığını olumsuz etkilemenin yanında işgücü kaybına da neden olmakta ve kamu sağlık harcamaları üzerindeki yükü de artırmaktadır. Obezitenin yol açtığı bu negatif dışsallıklarla mücadelede devlete önemli bir rol düşmektedir. Obeziteyle mücadele yöntemleri arasında vergi ve sübvansiyonlar, bilinçlendirme amaçlı düzenlemeler ve eğitim çalışmaları sayılabilir. Vergi ve sübvansiyonlar gibi mali önlemler, özellikle bireylerin sağlıksız ürünlere yönelik tercihlerini etkileme kapasitesinin yüksek olması bakımından önemlidir. Bu bağlamda en popüler mali önlemler arasında "obezite vergileri" sayılabilir. Günah vergilerine dâhil edilen obezite vergileri (Leichester ve Windmeijer, 2004: 10, Caraher ve Cowburn, 2005: 1244), 2000'lerde geliştirilerek yaygın bir şekilde eylem planlarına eklenmiş ve sağlıksız yahut enerji yoğun gıdaların vergilendirilmesi şeklinde uygulamaya konulmuştur.

Ülkemizde artan obez sayısıyla birlikte obezite vergilerinin uygulanması sıcak bir gündem konusudur. Bu çalışmanın amacı ilgili literatür *ışığında*, Türkiye'de uygulanması tartışılan obezite vergilerinin, obeziteyi azaltmakta ne oranda başarılı olabileceği ve vergide adaleti nasıl etkileyebileceğini ülkemizdeki obez bireylerin sosyoekonomik özellikleri bağlamında inceleyerek politika önerilerinde bulunmaktadır.

Bu doğrultuda bu çalışmanın birinci bölümünde obezitenin yaygınlığı ve maliyetleri, hem dünya hem de Türkiye için incelenmektedir. İkinci bölümde 2014 yılı Türkiye Sağlık Araştırması verilerine göre ülkemizdeki obez bireylerin sosyoekonomik özellikleri verilerek, obezitenin sosyoekonomik nedenlerine dair literatür incelenmektedir.

Üçüncü bölümde obeziteyle mücadele yöntemleri kısaca özetlenerek obezite vergilerinin bu mücadele içindeki yeri tartışılırken; dördüncü bölümde obezite vergilerinin etkinliği ve adaleti nasıl etkilediğine dair çalışmalar incelenmektedir. Sonuç bölümünde ülkemizde obezite vergilerinin başarılı olabilmesi için gereken koşullar tartışılarak bu doğrultuda politika önerilerinde bulunulmaktadır.

1. OBEZİTENİN YAYGINLIĞI VE OBEZİTENİN MALİYETLERİ

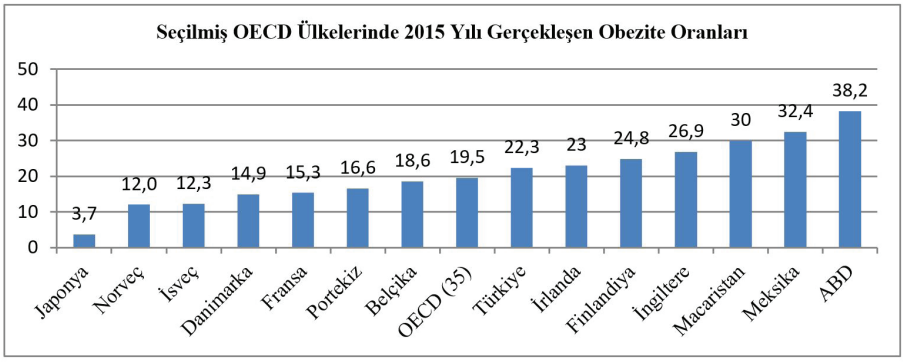
1.1. Dünyada Obezite Oranları ve Obezitenin Maliyetleri

Günümüzde obezite en önemli sağlık sorunlarından biridir. Obezite yağ dokusunda sağlığa zarar verici ölçüde anormal veya aşırı yağ birikimi durumu olarak tanımlanmakta ve Vücut Kitle İndeksi (BMI) ile ölçülmektedir (WHO, 2000). Vücut Kitle İndeksi bireylerin (kg olarak) kilolarının, (metre olarak) boylarının karesine bölünmesi ile hesaplanmakta (kg/m^2), çıkan sonuç 25-29,9 arasında ise bireyler fazla kilolu, 30'a eşit veya büyükse obez kategorisinde değerlendirilmektedir (WHO, 2000: 8).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) verilerine göre dünyada obezite oranları 1980'e göre iki kat artmış olup yaklaşık 600 milyon insan obez kategorisindedir (WHO 2016: 2). Obezite, karmaşık bir sağlık sorunu olup buna birçok faktörün neden olduğu düşünülmektedir. Nedenleri arasında genetik yatkınlıktan, yanlış beslenme ve yetersiz fiziksel aktiviteye, ekonomik gelişme ve kentleşmeden değişen çalışma koşullarına, teknolojideki gelişmelerden kalorisi yüksek yiyeceklerin artmasına, sosyoekonomik etkenlerden kültürel faktörlere kadar geniş bir yelpaze sayılmaktadır (U.S. Department of Health and Human Services, 2001: 1). Seçilmiş OECD ülkelerinin obezite oranları en son verilere göre Şekil 1.1'de verilmiştir.

Şekil 1.1'den de görüleceği gibi OECD 2015 verilerine göre OECD ülkelerindeki yetişkin nüfusun %19,5'i obez olup bu rakam 2014 için %18'dir. Ayrıca Meksika, Macaristan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde her üç kişiden en az biri, İngiltere ve Finlandiya'da her dört kişiden biri obezdir.

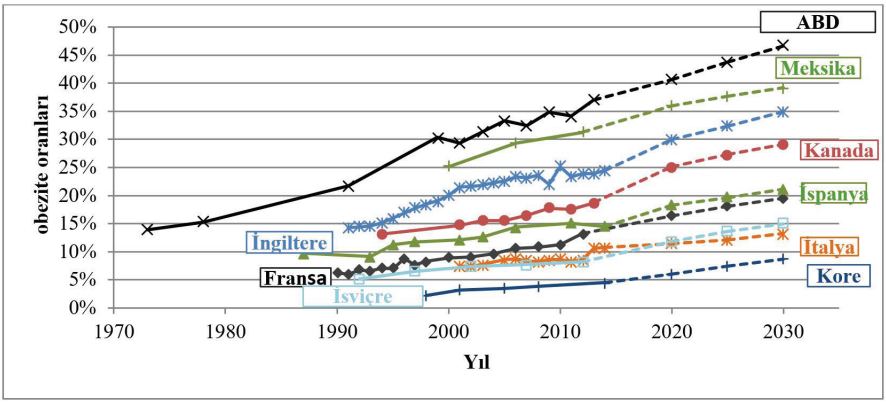
Şekil 1.1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde 2015 Yılı Gerçekleşen Obezite Oranları

Kaynak: OECD (2017), OECD Health Statistics 2017. http://www.oecd.org/health/health-data.

Obezite sorununun önümüzdeki yıllarda daha da büyüyeceği tahmin edilmekte olup Şekil 1.2'de seçilmiş ülkelerin en son verilerine göre gerçekleşen ve 2030'e kadar gerçekleşeceği tahmin edilen obezite oranları verilmiştir.

Şekil 1.2: Seçili Ülkelerde Yıllara Göre Gerçekleşen ( ) ve Tahmini (---) Obezite Oranları

Kaynak: OECD (2017), OECD Health Statistics 2017. http://www.oecd.org/health/health-data.

Obezite yalnızca fazla kilo sorunu değildir, aynı zamanda ciddi ekonomik ve sosyal sonuçlara neden olan toplumsal bir problemdir. Obezitenin bireysel, sosyal, gizli ve ekonomik maliyetleri olduğu söylenebilir. Bireysel maliyetlere örnek olarak obezitenin yol açtığı birçok hastalık ve bunlar için yapılan yüksek miktarlardaki sağlık harcamaları verilebilir. Obezitenin ekonomik maliyetlerinde sağlık harcamalarına getirdiği yük doğrudan maliyetler olarak sayılırken; obezite dolayısıyla işe gidememe, verimliliğin azalması, erken emeklilik gibi maliyetler dolaylı maliyetler arasında sayılmaktadır (Cavaliere ve Banterle, 2008). Ekonomik maliyetler toplumun tamamını ilgilendiren negatif dışsallıklar yaratmakla birlikte, bireylerin artan sağlık harcamaları sosyal devleti de etkilemekte ve devletin de sağlık harcamalarını paralel olarak artırmaktadır. OECD (2014) raporuna göre obezite birçok ülkedeki toplam sağlık harcamalarını %1 ile %3 oranında artırırken; bu oran, Amerika için %5 ile %10 arasındadır. Ayrıca kişi başı sağlık harcaması obez bireyler için %42 daha yüksektir (Finkelstein vd., 2009: w826). Obezite işgücüne katılma oranlarını da olumsuz etkilemekte; işgücünün niteliğinin ve niceliğinin azalması dolayısıyla üretimin azalmasına, buralardan elde edilen vergilerin azalmasına, refah sübvansiyonları gibi dolaylı sonuçlara da yol açmaktadır (PwC, 2015: 18). Tüm bu nedenlerle obeziteyle etkin mücadele oldukça önemlidir.

Durum Türkiye için değerlendirilecek olursa; ülkemizde de obezitenin hızla arttığı söylenebilir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TUİK) 2008, 2010, 2012 ve 2014 Türkiye Sağlık Araştırması (TSA) verilerine göre obezite oranları 2008-2014 yılları arasında kadınlarda %32,5, erkeklerde %24.4; toplamda %31 artmıştır. Sağlık Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi işbirliği ile yapılan Türkiye Diyabet Epidemiyolojisi Çalışması I (TURDEP I) ve TURDEP II çalışmalarına göre Türkiye'de obezite oranının 1998'den 2010'a kadınlarda %32,9'dan %44,2'ye, erkeklerde %13,2'den %27,3'e, toplamda %22,3'ten %31,2'e yükseldiği bulunmuştur.

Türkiye'de obezitenin ekonomik maliyetlerine ilişkin yapılmış fazla çalışma yoktur. Ancak Sağlık Teknolojileri Değerlendirme Raporuna göre (2014: 111) 2004'te Türkiye'de obeziteyle ilişkili sağlık sorunlarının ekonomik maliyeti 4,5 milyar $ iken 2012'de 13,6 milyar $'a çıkmıştır. 2004'te bu maliyet GSYİH'nın %1,16'sı iken 2012'de bu oran %1,73'e yükselmiştir.

2. OBEZİTENİN SOSYOEKONOMİK NEDENLERİ

Maliyetleri oldukça yüksek olan obeziteyle etkin mücadele için, nedenlerinin incelenmesi gerekir. Gelişmiş ülkelerde bu yönde çalışmalar çok uzun süredir yapılırken, gelişmekte olan ülkelerde bu çalışmalar son yıllarda artmıştır. Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun obezite ile farklı demografik ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği gözlenmektedir. Demografik değişkenler ile obezite ilişkisini inceleyen çalışmalar, yaşla birlikte obezitenin arttığını ve kadınların erkeklere göre daha obez olduklarını bulmuştur (Miljkovic vd., 2008, Yumuk, 2005). Sosyoekonomik nedenlerle obezite ilişkisini inceleyen çalışmalar ise farklı değişkenler kullanmışlardır. Örneğin çalışmalar, eğitim düzeyi ile obezite oranları arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koymaktadır (Cavaliere ve Banterle, 2008).

Ekonomik değişkenlerin obezite sorununda çok önemli bir rol oynadığı da birçok çalışma tarafından ortaya konulmuştur. Obezite sanayileşme öncesi zenginlikle ilişkilendirilirken; günümüzde hem yoksul hem de zengin gruplarda görülebilmektedir (Lakdawalla ve Philipson, 2002). Çalışmalar gelişmiş ülkelerde yaşayan düşük gelir grupları arasında obezite oranlarının zengin gruplara göre daha yüksek olduğunu gösterirken (Giskes vd., 2008, Monterio vd., 2001), gelişmekte olan ülkelerde gelir ve obezite ilişkisinin daha karmaşık olduğu söylenebilir (Dinsa vd., 2012; Ergin vd., 2012; Mendez vd., 2004).

Gelişmiş ülkelerde obezite oranının düşük gelir gruplarında yoğunlaşması, bu grubun ağırlıklı olarak yüksek kalorili gıdalardan oluşan düşük kaliteli besinleri tüketmesiyle açıklanmaktadır (Schroeter vd., 2008: 47). Bu ürünlerin fiyatlarının daha ucuz olması, obezitenin düşük gelir gruplarında yoğunlaşmasının bir diğer nedeni olarak gösterilmektedir (Courtemanche vd., 2012). Örneğin Costa-Font vd. (2013) İngiltere ve İspanya üzerine yaptıkları çalışmada, obezitenin dağılımında gelire bağlı eşitsizliklerin önemli rol oynadığını bulmuştur. Benzer şekilde İsveç'te obezite zenginler arasında nispeten daha az görülmektedir (Ljungvall ve Gerdtham, 2010: 222).

Gelişmekte olan ülkelerde ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak obezite farklı gelir gruplarında yoğunlaşmaktadır. Örneğin daha düşük gelirli ülkelerde (lower income countries) obezite yüksek gelir gruplarında yaygınken, aynı ülkelerde düşük gelir gruplarında beslenme yetersizliği görülebilmektedir. Dinsa vd. (2012) yaptıkları çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde varlıklı olanların obez olma oranını yüksek bulmuşlardır. Benzer şekilde Jamaika'da obezite, yüksek gelir ile paralel seyretmekte; yüksek gelirli erkeklerin yoksul erkeklerden dört kat, yüksek gelirli kadınların yoksul kadınlardan iki kat daha yüksek obezite oranına sahip olduğu görülmektedir (Mendez vd., 2004: 545). Aynı şekilde Brezilya'nın az gelişmiş bölgelerinde obezite ile gelirin pozitif ilişkisi gösterilmiştir (Monterio vd., 2001: 885). Ancak ülkelerin gelir düzeyi yükseldikçe obezitenin düşük gelir gruplarına sıçradığı görülmektedir (Albala ve Vilo, 2000; Çayır vd., 2011; Ergin vd., 2012; Shahar vd., 2005, Monteiro vd., 2004). Örneğin Çayır vd., (2011) Orta gelir grubunda bulunan Türkiye'de obezitenin düşük gelir gruplarında yoğunlaştığını gösterirken, Albala ve Vilo (2000) Şili'de obezitenin düşük gelir gruplarında daha yoğun olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Fernald (2007) Meksika ve Hindistan'da obezitenin sosyoekonomik statüsü düşük gruplarda hızla yayıldığını tespit etmiştir. Obeziteyle etkin mücadele için obezitenin sosyoekonomik belirleyicilerinin bilinmesi, geliştirilecek politikalar için önemlidir. Türkiye'de obezitenin sosyoekonomik belirleyicilerini araştıran çalışmalar izleyen kısımda incelenmiştir.

2.1. Türkiye'de Obezite ve Sosyoekonomik Faktörler

Türkiye'de obeziteyle ilgili hala yeterli çalışma olmamakla birlikte bu konuda son yıllarda kayda değer bir artış görülmektedir. Örneğin Yumuk (2005) Türkiye'de obezitenin yaygınlığını incelemiş ve kadınlar arasında obezite oranının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Erem vd. (2004) Trabzon ilinde yaptıkları çalışmada yetişkin obez ve fazla kilolu oranını %60,3 olarak bulmuştur. Oğuz vd. (2008) yedi bölgeden topladıkları verilerle yaptıkları analiz

sonucunda obezite oranını %30,4; Iseri ve Arslan (2009) Türkiye'deki obezite oranını %56 olarak bulmuşlardır. Karaoğlan ve Tansel (2014) ise Türkiye'de eğitim seviyesi yüksek bireylerin BMI seviyelerinin eğitimsiz gruba göre normal sınırlar içinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışmalar ülkemizde obezitenin düşük gelir gruplarında daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Örneğin 2011'de Çayır vd. tarafından yapılan ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbn-i Sina Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Beslenme ve Diyet Bölümü'ne başvuranlarda obezite durumunu inceleyen çalışma, obezitenin gelir düzeyi düştükçe arttığını bulmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, aylık geliri 800 TL'nin altında olanların %33,3'ü, 801-1500 TL olanların %25,8'i, 1500-3000 TL olanların %26,6'sı obezdir (Çayır vd., 2011: 5). Benzer şekilde Seydel vd. (2016: 663) Türkiye'de gayrisafi yurt içi hasıla arttıkça obezitenin görülme sıklığının da arttığını; eğitim düzeyi düşük, yoksul kesimde obezitenin yaygınlaştığını ortaya koymuştur. Ancak Karaoğlan ve Tansel'in (2017: 12, 13) çalışması ülkemiz için bunun tersini bulmakla birlikte bu sonuca ulaşan başka çalışmaya rastlanılmamıştır.

2014 TSA verilerine dayanılarak yapılan analiz sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiş olup bu sonuçlar da Türkiye'de obezitenin düşük gelir gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. Tablo 2.1 TSA (2014) verilerine dayanarak obez bireylerin gelir durumlarını göstermektedir.

Tablo 2.1'den de görüleceği gibi ülkemizdeki obez bireylerin %11,5'i alt gelir grubundayken bu oran üst gelir grubu için %3,1 olarak gerçekleşmiştir. Gelir düzeyi arttıkça obezite oranları düşmektedir. Bu da Türkiye için Çayır vd. ve Seydel vd.'nın çalışmalarını destekler niteliktedir. Ülkemizde obeziteyi azaltmayı hedefleyen önlemlerin bu faktörleri dikkate alması, obeziteyle mücadelenin başarısı için önemlidir

Tablo 2.1: 2014 Türkiye Sağlık Araştırması Verilerine Göre Obezitenin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

	HANEHALKI GELİR GRUBU				Toplam
	Alt Gelir (0-1550 TL)	Orta Gelir (1151 -2170 TL)	Üst Orta Gelir (2171-3180 TL)	Üst Gelir (=>3181 TL)	
Normal Kilolu	4278	1329	1460	1302	8369
Normal Kilolu %	22,4%	6,9%	7,6%	6,8%	43,8%
Fazla Kilolu	3278	1086	1177	1091	6632
Fazla Kilolu %	17,1%	5,7%	6,2%	5,7%	34,7%
Obez	2197	700	637	594	4128
Obez %	11,5%	3,7%	3,3%	3,1%	21,6%
Toplam	9753	3115	3274	2987	19129
Toplam %	51,0%	16,3%	17,1%	15,6%	100,0%

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE OBEZİTE İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Ülkeler farklı tedbirlerle obezite ile mücadele etmektedir. Bu tedbirler arasında tüketicileri bilinçlendirmek için eğitim ve bilgilendirme kampanyaları, vergi ve teşvikler, sağlıksız yiyeceklerin reklamlarını kısıtlamak için düzenlemeler ve okullarda beslenme programları sayılabilir (OECD, 2014). Obeziteyle mücadelede bireysel önlemler, alışkanlık gibi faktörler nedeniyle yeterli olamamakta ve bireyler "miyop" olarak addedilmektedir; diğer bir deyişle bireyler, davranışlarının uzun süreli etkilerini hesaplayamamaktadır (Leifert ve Lucinda, 2015: 640). Özel sektör ise bilhassa meşrubat yahut fast food üreticileri düşünüldüğünde, problemin doğması ve büyümesindeki rolleri ve lobi faaliyetleri nedeniyle akılcı bir çözüm olmayacaktır (McGuinness, 2012: 47). Bu nedenlerle obezite ile mücadelede devlete önemli bir rol düşmektedir. Devlet, özellikle sağlıklı beslenme ve egzersiz konularında tedbirler alarak toplumun bilinç düzeyini artırabilir. Bu tedbirler arasında özendirici/bilgilendirici kamu spotları ve reklamlar sayılabilir. Ancak bunlardan sonuç alınabilmesi bir ölçüde sosyoekonomik ve demografik faktörlere de bağlıdır ve bu nedenle geçmiş dönemlerde tek başına uygulanan bu politikalar, obezite ile mücadelede yetersiz kalmıştır (Bonnet, 2013: 233).

DSÖ'nün de teşvikiyle son dönemde devletler, mali araçları daha yoğun olarak kullanmaya başlamışlardır. Bunlar, sağlıksız ve obeziteye yol açtığı düşünülen ürünlerden vergi almak yahut sağlıklı ürünlere teşvik ve sübvansiyon uygulamak şeklinde olmaktadır. Özellikle yüksek kalorili, düşük besin değerlerine sahip, şeker, yağ, tuz oranları fazla yiyecek ve içeceklerin kalori fazlası yaratarak obeziteye neden olduğu düşünüldüğünden (Malik vd., 2006: 10) obezite vergileri, sağlıksız ürünlerin fiyatını artırmak suretiyle bireylerin beslenme tercihlerini rasyonel olarak sağlıklı ürünlere kaydırmalarını amaçlamaktadır. Obezite vergilerinin tam ve üzerinde uzlaşılan bir tanımı olmamakla birlikte bu vergiler, devletlerin obeziteye yol açtığı düşünülen sağlıksız yahut yüksek kalorili/enerjili besin maddeleri üzerine koyduğu vergiler olarak ifade edilebilir. Burada en temel özellik obeziteyi engellemek/azaltmak amaçlı kullanımdır. Obezite vergilerinin dünya genelinde birden çok isimde ve birden fazla formda uygulamaları vardır. Burada özellikle şeker-şekerlemeler, atıştırmalık yahut abur cuburlar ve meşrubatlar ön plana çıkmaktadır. Verginin konusu, besin maddelerinin kendisi değil de içeriği olarak da belirlenebilir. Bu durumda belirlenmiş oranlardan daha fazla şeker (sugar tax), yağ (fat tax), tuz yahut kafein (public health product tax) içeren ürünler verginin konusu içine girer. Verginin türünde de karşımıza farklı uygulamalar çıkmaktadır.

Öncelikle obezite vergileri, hali hazırda uygulanan tüketim vergisi, ÖTV veya KDV oranının artırılması yahut etki alanının genişletilmesi şeklinde tezahür edebileceği gibi ayrı bir vergi olarak da alınabilmektedir. Verginin konusu ve türü gibi mükellefi de çok çeşitli şekillerde belirlenebilmektedir. Mükellef doğrudan doğruya tüketicinin kendisi olabileceği gibi, obeziteye yol açtığı düşünülen ürünleri üreten, ithal edenler; toptancı, perakendeci veya dağıtıcılar da olabilir.

3.1. Geçmişten Günümüze Obezite Vergileri

3.1.1. Obezite Vergilerinin Geçmişi

Obezite vergileri her ne kadar obezite ile mücadeleyi amaç edinme özelliği ile karakterize olsa da, bu vergilerin konusunu oluşturan besin maddelerinin diğer gıda maddelerinden daha fazla vergilendirilmesi de önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan obezite vergilerinin köklerinin çok eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Zira bu tür vergilerin konusu içinde olan, şeker oranı yüksek besin maddelerin üzerine daha yüksek oranda vergi koyulması, ilk olarak 1900'lü yıllarda gündeme gelmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında, savaş giderleri nedeniyle büyük ölçüde gelir ihtiyacı duyan ABD'nin, şeker-şekerleme ve meşrubatlardan vergi almaya başlaması ile 1917'de obezite vergilerinin temelleri atılmıştır. Bu yıllarda "küçük lüksler" olarak görülen bu ürünlerin imalatçılarından, "Savaş Vergisi" alınmaya başlanmıştır (Sheu, 2006: 5). Bu vergi, esas amacı obezite ile mücadele olmasa da obezite vergilerinin biraz daha "ilkel" hali olarak görülebilir. 2000'li yılların başında, artık obeziteye yönelik toplumsal bilincin daha da artması ile vergilerin esas amacı obezite ile mücadeleye kaymıştır.

Norveç, İrlanda, Endonezya, Danimarka gibi çeşitli ülkelerde de obezite vergilerinin ilk örnekleri farklı tarihlere rast gelmektedir. Dünya genelinde obezite vergilerinin ilk nüveleri, günümüzde obeziteye neden olduğu bilinen besin maddeleri üzerine, bunların lüks madde olduğundan bahisle ve gelir elde etme amacıyla koyulan tüketim ve satış vergileri şeklinde gerçekleşmiştir. Vergilerin obeziteyle mücadele için kullanılması ise 1990'lı yıllarda akademik çevrelerce önerilmiş; ülkeler bazında 2000'li yıllarda ve özellikle de yakın geçmişte gündeme gelmiştir. Obeziteyle mücadelede devletin vergilendirme yoluna gitmesine dair en güçlü öneri 1994'te Kelly Brownell'dan gelmiştir (Brownell, 1994: A29). Bu tarihten itibaren obezite vergileri, literatürde çokça tartışılmaya başlanmıştır.

3.1.2. Günümüzde Obezite Vergileri

Günümüzde obezite vergilerini uygulayan ülkelere bakacak olursak; Fransa'nın 2012'de tüm meşrubatları kapsayacak şekilde bir vergi uyguladığı ve

2013'te enerji içeceklerine de vergi uygulamaya başladığı görülmektedir (Cox, 2016: 2). Norveç 2011'den beri şeker, çikolata ve şeker ilaveli yahut tatlandırıcılı meşrubat ürünlerini vergilendirmektedir. Macaristan 2011'de tuz, şeker ve kafein içeren meşrubatlar ve enerji yoğun besinleri "kamu sağlığı ürün vergisi" (public health product tax) ismi ile vergilendirmeye başlamıştır (World Cancer Research Fund International, 2016: 3). Finlandiya esasında 1930'lardan beri gelir sağlama amacıyla meşrubat ve şekerlemeler üzerinden tüketim vergisi almakta iken 2000'de kaldırdığı bu vergiyi 2011'de yeniden yürürlüğe koymuştur. Şekerleme ve çikolata üzerindeki vergiler 2017'de kaldırılmış da olsa, meşrubatlar için uygulanan vergi devam etmektedir (World Cancer Research Fund International, 2016).

2011'de listeye Meksika da katılmış ve enerji içecekleri üzerinden %25 oranında vergi almaya başlamıştır. Ayrıca 2014'ten beri şekerli içeceklerden tüketim vergisi alınmakta ve vergiden elde edilen gelirler beslenme, obezite ve obeziteyle ilgili kronik hastalıklara ilişkin olanların yanı sıra sağlıklı içme suyuna erişime yönelik programları finanse etmek için kullanılmaktadır (World Cancer Research Fund International, 2016: 3). 2014'te Şili de meşrubatlar için vergi uygulanmaya başlamış; 100 ml'sinde yüksek oranda şeker bulunan meşrubatlar için %18, daha düşük oranda şeker içerenler için ise %10 oranında vergi öngörülmüştür (World Cancer Research Fund International, 2016: 2). Dominik'te ise 2015'ten başlayarak yüksek oranda şeker içeren yiyecek ve içeceklere %10 oranında bir tüketim vergisi uygulanmaktadır. Elde edilen gelirler ise "Sağlıklı Ol" (Get Healthy) kampanyasına tahsis edilmiştir (World Cancer Research Fund International, 2016: 2). Barbados'da da 2015'te şekerli içecekler için vergi koyulmuş; gelirler sağlık sektörüne tahsis edilmiştir (World Cancer Research Fund International, 2016: 1).

Belçika'da da 2016'dan beri meşrubatlara daha yüksek oranda tüketim vergisi uygulanmaktadır (World Cancer Research Fund International, 2016: 1). Şubat 2017'den itibaren Portekiz de meşrubatlar üzerinden obezite vergisi almaya başlamış ve vergi gelirlerini ulusal sağlık sisteminde kullanılmak üzere ayırmıştır (Da Câmara ve Pinto, 2017: 64). 2016'da Hindistan'ın Kerela eyaletinde abur cuburlar üzerine %14,5 oranında bir yağ vergisi getirilmiştir. ABD'nin 2007 itibariyle obezite vergileri uygulayan eyalet sayısı yedi iken, 2014'e gelindiğinde obezite vergilerini uygulayan eyalet sayısı otuz dörde yükselmiştir (Long vd., 2015: 112).

Dünyadaki bu eğilim ile paralel olarak DSÖ de 2016'da yayınladığı çağrı ile meşrubatlar üzerine vergi koyulmasını desteklemiştir (WHO, 2016: 4).

Bu destekle birlikte obezite vergilerine ilişkin eğilimin artması beklenmektedir (Cox, 2016: 1). Örneğin İngiltere'de, Nisan 2018'den itibaren şeker ilaveli alkolsüz meşrubatlardan obezite vergisi alınacaktır (Barber, 2017: 3). Elde edilen gelirler, fiziksel aktivitenin artırılmasına yönelik programlar ile çocuk obezitesinin engellenmesinde kullanılacaktır (Briggs vd., 2017: e15) Yine İrlanda da Nisan 2018'de meşrubatlardan vergi almaya başlayacaktır (Fitzgerald, 2016). Sonuç itibariyle tarihsel süreç içerisinde obezite vergileri, ülke ekonomisinin ve toplumun özellikleri ile verdikleri tepkilere göre evrilmiştir. Kimi ülkelerde lobi faaliyetlerinin etkisi ile vergi yapısı şekillenir yahut vergi ortadan kaldırılırken; kiminde ise bu faaliyetlere rağmen vergiler varlığını sürdürmektedir.

Türkiye'deki duruma bakacak olursak, özellikle obezite ile mücadele amacıyla alınan bir vergiden söz etmek mümkün değildir. Ancak ÖTV Kanunu'na ekli III sayılı listenin (A) cetvelinde "kolalı gazozlar"dan nispi olarak %25 oranında vergi alınmaktadır. Bu vergiyi obezite vergisi olarak adlandırmak mümkün olmasa da şeker ilaveli ve gazlı içecekler üzerinden alınması ve bunların fiyatını artırıcı fonksiyona sahip olması bakımından önem taşımaktadır.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumunun 2013'te yayınladığı Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı'na göre, 2013-2017 planı içerisinde "az miktarda tüketilmesi gereken gıdaların vergilerinde artış sağlanması" hedefi yer almaktadır. Bu hedefe ulaşmak için belirlenen faaliyet ise "tuz, şeker ve yağ içeriği yüksek gıdalara yönelik vergilerin artırılması"dır (Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2013: 61, 62). Henüz yasal düzeyde bu konuda bir çalışma yürütülmese de konu güncelliğini korumaktadır. İzleyen bölümde obezite vergilerinin etkinliği ve obezite vergilerinin regresif etkilerine dair yapılmış çalışmalar incelenecektir.

4. OBEZİTEYLE MÜCADELEDE OBEZİTE VERGİLERİ

Obezite vergilerinin etkinliği temel olarak obeziteyi azaltmaktaki başarısı ile ölçülürken; obezite vergilerinin adil olması, temel olarak ödeme gücünün dikkate alınması ve vergi yükünün adil ve dengeli dağılmasıyla ölçülmektedir. Ancak bu iki ilke arasında değiş tokuş olup etkin bir vergi adil olmayabilirken, adil bir verginin de etkin olması zor olabilir. Bu yüzden obezite vergileri için etkinlik ve adalet arasında bir dengenin sağlanması önemlidir. Zira obezite vergilerinin asıl amacı, devlet için gelir elde etmekten farklı olup obeziteyi azaltmak olarak tanımlanabilir.

Vergilerin gelir elde etmek dışında amaçları da olabilir. Mali olmayan amaçlar olarak adlandırabileceğimiz bu amaçlar, gelir ve servet dağılımındaki

adaletsizliğin giderilmesi gibi sosyal, makroekonomik istikrarsızlığı gidermek gibi ekonomik amaçlar şeklinde tezahür edebilir (Şen ve Sağbaş, 2016: 22-23). Asıl amaç gelir elde etmek olduğunda vergilerin sosyal amaçları ikinci plana atılabilmektedir. Ancak Anayasa'mızın 73. maddesine göre vergilerin hem gelir elde etme hem de adaleti sağlama amacı vardır. Bu maddenin ilk fıkrasında vergilerin kamu giderlerini karşılamak üzere alındığının altı çizilirken, mali güç ilkesinden bahsedilerek vergilendirmede adalet amacına da yer verilmektedir.

Obezite vergilerinin ana amacı obeziteyi azaltmaktır. Bunu sağlamak için de kişilerin obeziteye yol açan besinleri tüketmesini engelleyecek oranda vergi uygulanması gerekmektedir. Bu doğrultuda obezite vergilerinin hem etkin - obezite oranını azaltacak güçte- olması hem de regresif etki doğurmaması (yahut bu etkilerin hafifletilmesi) hedeflenmelidir. İzleyen bölümde önce obezite vergilerinin etkinliği ve regresif etkileri incelenerek ülkemiz açısından değerlendirme yapılacaktır.

4.1. Obezite Vergileri Etkin mi?

Obezite vergilerinin etkinliğini, diğer bir deyişle obeziteyi azaltmaktaki başarısını tartışan çalışmalar son zamanlarda artmıştır (Bonnet, 2013; Maniadakis vd, 2013; Saruç vd, 2015; Long vd, 2015). Obezite vergilerinin obezite sorununu çözeceğine inananlar bunun, verginin fiyatları artırarak sağlıksız gıdaların tüketimini azaltması yoluyla olacığını düşünürken (Duffey vd., 2010: 424, Long vd, 2015: 121); aksini düşünenler, obezitenin kompleks bir sorun olduğunu ve bu nedenle vergi koymakla çözülmesinin zor olduğunu, ayrıca böyle bir verginin regresif etkisinin yüksek olacağını iddia etmektedirler (Leichester ve Windmeijer, 2004: 17, Finkelstein vd, 2004: 170, Maniadakis vd., 2013:520).

Obezitenin hızlı artışıyla birlikte popüler hale gelen obezite vergilerinin, obeziteyi azaltmaktaki başarısını inceleyen çalışmalar özellikle gelişmiş ülkelerde giderek artmaktadır. Çalışmalar bu başarıyı oldukça sınırlı addetmektedir. Zira fiyatların, bireylerin kiloları üzerine etkisinin minimal olduğu düşünülmektedir (Chouinard vd, 2007; Dharmasena vd., 2012; Gustavsen vd., 2011). Bunun yanı sıra sağlıksız gıdalara olan talebin fiyat esnekliği de düşüktür (Gordon-Larsen vd., 2011). Bu nedenle literatürde de obezite vergilerinin obezite ile mücadele amacına ulaşabilmesi için caydırıcı derecede yüksek oranlarda alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Lin vd, 2011: 338; Hall vd, 2011: 834). Örneğin Mytton vd. (2012), verginin tüketimi etkileyebilmesi için en az %20 oranında uygulanması gerektiğini bulmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde, besinler için harcanan miktarın,

tüm gelir içinde daha az bir orana tekabül etmesi nedeniyle, verginin tüketim davranışlarını değiştirebilmesi için yüksek oranlarda uygulanması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Cornelsen vd. 2014:19). Ancak yüksek oranların büyük satış kaybı yaratıp ekonomi üzerinde olumsuz etki doğuracağını savunan yazarlar da mevcuttur; buna göre düşük oranlar uygulanıp elde edilen gelirler obezite ile mücadeleye ayrılabilir (Donahue, 2005: 9).

Tüketim davranışlarını değiştirmeyecek oranda ve tek başına uygulanan vergilerin ise başarılı olmadığı görülmektedir. Örneğin 2011'den beri bu tür vergiler uygulayan Meksika'da obezite oranı her yıl artarak 2015 itibarıyla %32,4'e çıkmıştır. Benzer şekilde obezite vergilerinin yürürlükte olduğu Macaristan ve İrlanda'da da obezitenin arttığı görülmektedir. OECD (2014) raporuna göre Macaristan'da her dört kişiden biri obez iken, OECD (2017) raporu bu oranın her üç kişiden birine yükseldiğini göstermektedir. Yapılan çalışmalar da obezite vergilerinin etkinliği hakkında soru işareti uyandırmaktadır. Örneğin Wang (2015)'e göre meşrubat vergisi, Amerikan vergi gelirlerini artırmakla birlikte tüketimi azaltmamaktadır. Lusk ve Schroeter (2012) de bu verginin etkinliği hakkında olumsuz sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçların bir nedeni, vergilerin etkilerinin gecikmeli hissedilmesi iken diğer nedeni de vergi oranının caydırıcı nitelikte olmaması olabilir. Ancak yüksek oranlar politik olarak tercih edilmemekte olup ekonomik olarak da tartışma yaratmaktadır (Jacobson ve Brownell, 2000: 854). Belirtilmelidir ki obezite vergilerinin caydırıcı nitelikte yüksek olması, hem işsizliği artırarak büyümeyi olumsuz etkileyebilir hem de merdiven altı üretime davetiye çıkartabilir (Leichester ve Windmeijer, 2004: 11, Donahue, 2005: 8, Cornelsen vd, 2014: 20).

Obez bireylerin sosyoekonomik özellikleri de etkinlik bakımından önemlidir. Ülkedeki obez bireylerin yüksek gelir grubunda yoğunlaşması, obezite vergilerinin (caydırıcı oranda bile olsa) etkinliğini azaltabilir. Sonuçta yüksek gelir grupları gelirlerinin daha düşük kısmını yiyecek için harcamaktadırlar ve düşük gelir grupları için caydırıcı oran, yüksek gelir grupları için aynı düzeyde caydırıcı olmayabilir. Dolayısıyla obez bireylerin düşük gelir grubunda olması durumunda caydırıcı oranlara sahip obezite vergileri daha etkin olabilir. Çünkü bu bireyler, Engel Yasası gereğince gelirlerinin büyük bir bölümünü besin maddelerine harcama eğilimindedirler (Muller vd., 2017: 2). Böylece düşük gelir gruplarının obezite vergilerinden daha yüksek oranda etkilenmesi beklenir. Nitekim çalışmalar gelir ve fiyatların, tüketilen malların karakteristiğini belirleyen baş etkenler olduğunu göstermiştir (Pechey vd., 2013: 22,26). Örneğin 2013'te İngiltere'de yapılan

bir ankette fiyatlar, tüketiciler tarafından gıda seçimini etkileyen en önemli faktör olarak değerlendirilmiştir; katılımcıların %39'u fiyatı ilk ölçüt olarak tanımlarken, yalnızca %9'u besinleri sağlıklı olup olmamasına göre seçtiğini belirtmiştir (Department for Environment Food and Rural Affairs, 2013: 23).

Politik nedenlerle obezite vergileri genelde tüm sağlıksız yiyecekleri kapsamak yerine, belli yiyeceklere koyulmakta veya caydırıcı oranlar tercih edilmemektedir. Ancak bu durumda düşük gelir grupları ya bu gıdaları tüketmeye devam edecek ya da tüketimlerini daha ucuz olan sağlıksız gıdalara (ikame etkisi) kaydıracaklardır. Sonuçta verginin regresif etkisi yüksek olacaktır ki bu da, vergide adaleti zedeleyecektir. Görüldüğü gibi ülkedeki obez bireylerin sosyoekonomik özellikleri, obezite vergisine verilen tepkileri farklılaştırabilmektedir. İyi tasarlanmamış bir verginin sonuçları beklenen yönde çıkmayabilir ve bu vergilerin obeziteyi azaltmaktaki başarısı sınırlı kalabilir (Capacci vd., 2012: 194).

Durumu ülkemiz açısından değerlendirecek olursak; Türkiye üzerine çalışmalar ağırlıklı olarak obezitenin yoksul ve eğitimsiz grupta yoğunlaştığını göstermektedir (Çayır vd., 2011; Seydel vd., 2016). TUIK Türkiye Sağlık Araştırması 2014 verileri de benzer bir sonuç ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda genel olarak dünyadaki obezite vergileri uygulamasının başarısına ilişkin çıkarımın Türkiye için de geçerli olduğu düşünülebilir. Ülkemizde de obezite vergilerinin caydırıcı oranda ve obeziteye neden olan tüm gıdaları kapsayacak yaygınlıkta uygulanması, bu vergilerin etkinliğini artırabilir.

Obezite vergilerinde vergi oranının caydırıcı olması, verginin etkin olması için önemli olmakla birlikte bu caydırıcı oran, özellikle de obeziteye yol açan besinleri tüketen kesimin düşük gelir grupları olması durumunda vergi yükünün dengeli dağılmasını önleyecektir. Dolayısıyla obezite ile mücadelede etkinlik ve adalet arasında bir çatışma söz konusu olacaktır. Caydırıcı oranlara sahip obezite vergilerinin etkinliği yüksek olabilirken, ülkedeki obez bireylerin sosyoekonomik özelliklerine bağlı olarak bu vergilerin regresif etkisi de yüksek olabilir. İzleyen kısımda obezite vergilerinin regresif etkileri incelenecek ve durum ülkemiz açısından değerlendirilecektir.

4.2. Obezite Vergileri Regresif mi?

Obezite vergilerinin regresif özelliği, vergilerin konusunu oluşturan ürünlerin daha ziyade düşük gelir gruplarınca tüketilmesi sonucu ortaya çıkar. Türkiye'nin ve Amerika'nın da içinde olduğu birçok ülkede obezite düşük gelir gruplarında yoğunlaşmaktadır (Popkin ve Gordon Larsen vd, 2004: 56). Genel

olarak gelir düzeyi düşük gruplar, maliyeti düşük ve yüksek enerjili besinleri tercih edebilmektedirler. Bu ürünler, taze sebze ve meyvelerle karşılaştırıldığında daha düşük bir maliyetle daha yüksek enerji sağlarlar (Büyüktuncer vd., 2010: 311). Dahası bu kesim gelir düzeyleri nedeniyle, obezite vergilerinden kaçmak için fiyatı yüksek daha sağlıklı ürünlere de yönelememektedirler (Gergerlioğlu, 2014: 153). Dolayısıyla gelir ve fiyatların belirlediği tercihler, obeziteye yol açan ürünleri tüketen düşük gelir grubu için vergilerin regresif etkisini doğurmaktadır. İngiltere'de, National Food Survey'in verilerinden hareketle yapılan bir çalışmanın ortaya koyduğu üzere obezite vergileri, yüksek gelir grubundakilerin toplam gelirlerinin yalnızca %0.1'ini oluştururken bu oran düşük gelir gruplarında %0.7'dir (Caraher ve Cowburn, 2005: 1246). Ayrıca bu vergiler genellikle dolaylı vergi formunda alındıkları için ödeme gücünü yadsımaktadır (Şen ve Sağbaş, 2016: 219). Dolayısıyla bir ülkede obeziteye yol açan gıdaları en çok tüketen ve obezite vergilerinden en çok etkilenen kesim düşük gelir grubu olmasa dahi, bu vergiler, dolaylı vergi oldukları için düşük gelir gruplarını olumsuz yönde etkilemektedirler. Zira vergiler, gelire göre değil; tüketilen sağlıksız/enerji-yoğun besinlerin/içeriklerin miktarına göre alınmaktadır.

Bu durumda, her dolaylı vergi için yapılan adalet tartışması burada da geçerli olacaktır. Ayrıca vergi mükellefinin sadece üreticiler olarak belirlenmesi de bu durumu çok değiştirmemektedir. Örneğin Berkeley'de meşrubat dağıtıcıları üzerine koyulan ons başına 1 penny'lik verginin %43'ünün tüketicilere yansıdığı görülmüştür (Cawley ve Frisvold, 2015: 16,17); Fransa'da ise vergi, uygulanmasından itibaren 6 ay içinde tamamen tüketiciye yansıtılmıştır (Berardi vd., 2016: 2).

Vergilendirmede adalet, hemen hemen tüm vergi hukuku düzenlerinde anayasal bir ilke olarak korunmakta olup maddi eşitlik ilkesinin modern vergi hukukunda karşımıza çıkan şeklidir (Başaran Yavaşlar, 2012: 398). Bu ilke uyarınca vergiler, ödeme gücüne (mali güce) göre alınmalı ve bu sayede adalet sağlanmalıdır. Ancak dolaylı vergi pratiğinde vergiler kişiselleştirilmemiştir. Burada sadece tüketilecek olan mal ile ilişkili olarak matrah belirlenir. Dolayısıyla kişilerin gelir düzeylerine bakılmaksızın aynı ürün için aynı verginin ödemesi gibi mali gücü dikkate almayan sonuçlar doğar.

Obezite vergilerinin düşük gelir grupları üzerine olumsuz etkisinin giderilmesi için, verginin bu gruplarda yarattığı ağırlığın azaltılması gerekmektedir. Verginin baskısını hissetmeyen düşük gelir grupları, obeziteye yol açan ürünlerin tüketimini azaltmayacaktır. Bu nedenle öncelikli olarak bu kesimin sağlıklı

ürünlere yönelmesini sağlayacak daha etkili yöntemlere ihtiyaç vardır. Bu noktada bir öneri sübvansiyonlardır (Pan American Health Organization, 2015: 19). Sübvansiyonlar bazen vergilere alternatif bir yöntem olarak önerilse de (Cash vd., 2005: 173) esasında vergilerin, tüketici kararlarına sübvansiyonlardan daha fazla etki ettiği varsayımı altında (Epstein vd., 2010: 412,413), sübvansiyonlarla birlikte uygulanması hem obeziteyi hem de verginin regresif etkilerini azaltabilme kapasitesine sahiptir (Nnoaham vd., 2009: 1330). Ancak sübvansiyonlarla bireyleri sağlıklı yiyeceklere yönlendirmek ve vergilerle sağlıksız gıdaların tüketimini cezalandırmak genel olarak iyi bir fikir olsa da, obezite sorununu çözmekteki başarısı sınırlı olabilir. Bunun en önemli nedeni, sağlıklı ürünlerin tüketiminin yüksek gelir gruplarında yoğunlaşma ihtimalidir. Nitekim Tiffin ve Salois (2014), vergilerin sübvansiyonlarla birlikte uygulanmasının regresif etkiyi artırdığını bulmuştur. Madden (2013) ise İrlanda örneğinden yola çıkarak, yalnız başına uygulanan sübvansiyonların kesinlikle regresif olacağını, vergilerle birlikte uygulananların ise yansız (nötr) bir etkisinin olacağını göstermiştir.

Görüleceği üzere obezite vergilerinin tek başına uygulanması hem etkinlik hem de adalet problemleri yaratırken, bunların giderilmesi için politika önerisi olarak sunulan sübvansiyonlar bakımından da görüş ayrılıkları mevcuttur. Dolayısıyla hem vergilerin hem sübvansiyonların, obeziteyle mücadele ve regresif etkiyi azaltma amacına daha uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

Sübvansiyonların yanı sıra bir diğer önemli adım ise vergiden elde edilen gelirlerin bu regresif etkiyi azaltacak şekilde kullanılmasıdır. Bu bakımdan gelirler, obezite sorunu yaşayan düşük gelir gruplarının yararına tahsis edilebilir. Bu kesim için sağlık hizmetlerinin artırılması, beslenme eğitimi sağlanması ve sağlıklı besinleri almakta kullanılacak kuponlar gibi çözümler için vergi gelirinin tahsis edilmesi (earmarking) regresif etkiyi hafifletebilir. Örneğin Oakland'da vergi gelirleri çocuk sağlığına yönelik programlara, Boulder'da şehir sağlık programlarına, Dominik'te "Sağlıklı Ol" kampanyasına ayrılmıştır; dolayısıyla sağlık ile ilişkilendirilen bu gelirler, doğrudan düşük gelir gruplarını hedeflemese de onların da yararına olmaktadır. Yine bu saiklerle İngiltere'de yağlı gıdalardan alınan KDV'ye ilişkin önerilen yasa tasarısında, düşük gelirli aileler için gıda faturasındaki artış miktarınca nakit ödeme şeklinde denkleştirme (cash compensation) önerisinde bulunulmuştur (BBC News, 2000).

Durumu ülkemiz açısından değerlendirecek olursak, Türkiye'de vergi gelirlerinin, obezitenin regresif etkisini azaltmaya tahsis edilmesi teorik olarak ademi tahsis ilkesi ile çelişmektedir. Bütçeleme ilkelerinden biri olan ve 5018 sayılı

Kanun md. 13'te ifadesini bulan ademi tahsis ilkesi, vergilerin belirli amaçlara tahsis edilmemesi anlamına gelmektedir. Obezite vergilerinin de gelirleri merkezi bütçeye gidecek ve kamu giderlerini finanse etmek için kullanılacaktır. Diğer bir ifadeyle gelirlerin kullanım yeri ve amacı –obeziteyle mücadelede olduğu gibi- önceden belirlenmiş olmayacaktır.

Bu sorunun üstesinden gelmek için muhtemel bir öneri, fon uygulamasına gidilmesi olabilir. Anayasa Mahkemesi'nin tanımladığı şekliyle fon, "belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için ayrılmış olan ve gerektiğinde kullanılmak üzere bir hesapta tutulan para … genel mevzuat ve bütçe prosedürü dışında özelliği olan bazı devlet görevlerinin yürütülmesi ve gerçekleştirilmesi maksadıyla bütçeden veya bütçe dışı imkanlarla sağlanan para veya kıymetlerdir."[2] Fonlar, kaynağını bütçenin hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin Anayasa'nın 161/3 fıkrasından almaktadır. Buna göre "Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir." İşte fonlar, buradaki özel usullere girmektedir.

Türkiye'de hem bütçe içi hem de bütçe dışı fonların pek çok örneği geçmişten itibaren mevcuttur; ancak özellikle Sayıştay denetimine tâbi olmayıp sadece TBMM'nin isteğine bağlı olarak denetlenmesi gibi şeffaflığı zedeleyen özelliğinin de etkisiyle bütçe dışı fonların sayısı, özellikle 2000'den itibaren azaltılmıştır. Günümüzde Savunma Sanayiini Destekleme Fonu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Özelleştirme Fonu, Tütün Fonu, Varlık Fonu gibi fonlar, ademi tahsis ilkesinin istisnası olarak fon uygulamasının devam ettiğini göstermektedir. Bu obezite vergisi açısından önem taşımaktadır. Zira obeziteye yol açan ürünler üzerinden alınacak olan KDV, ÖTV yahut ayrıca bir vergiden elde edilen gelirler, "Obezite ile Mücadele Fonu" gibi bir isimle kurulacak olan bir fonda toplanabilir. Özellikle KDV ve ÖTV içerisinde, obeziteye yol açan ürünler için ödenen vergilerin tespiti kolay olmadığı için, ülke genelinde bu vergilerden total olarak elde edilen gelirin bir oranı, kurulacak olan fona aktarılabilir. Böylece bu fonun gelirleri obeziteyle mücadeleye tahsis edilerek obeziteyi azaltmada daha başarılı olunabileceği gibi, regresif etki de hafifletilebilecektir.

Diğer bir seçenek ise getirilen fonun Tütün Fonu'nda olduğu gibi, doğrudan obeziteye neden olan besinler üzerine koyulmasıdır. Bu durumda bu besinler için KDV, ÖTV gibi vergiler devam edecek olup ayrıca bir de bu ürünlerden fon alınacaktır. Bu sayede hem fonun yönetimi kolaylaşacak hem de bu besinlerin fiyatı artacağı için talebinin düşmesi daha olası olacaktır. Fonda biriken gelir ile

2 Anayasa Mahkemesi T. 18.02.1965, E. 1964/9, K. 1965/4.

obeziteyle mücadele yahut regresif etkiyi azaltmanın giderleri finanse edilebilecektir. Bu yolla vergi adaletinin sağlanması ve sosyal devletin gerçekleştirilmesinin yanı sıra, toplumun her kesimi için pozitif sonuçlar alınabilir.

SONUÇ

Ülkemizde henüz uygulamaya konulmamış ancak sıkça dillendirilen obezite vergilerinin obeziteyle mücadelede başarılı olabilmesi için yol gösterici çalışmalara ihtiyaç vardır. Obeziteyle mücadelede ülke içindeki riskli grupların tespit edilmesi en önemli ilk adımdır. Uygulanacak mücadele yöntemleri ve politika önerileri bu çerçevede şekillendirilmelidir. Ancak obezite vergilerinin caydırıcı bir oranla ve obeziteye neden olduğu düşünülen tüm gıdalar için öngörülmesi bu vergilerin başarısını artıracak unsurlardır.

Obezite vergilerinin tek başına uygulanması hem etkinlik hem de adalet problemleri yaratabilmektedir. Bunların giderilmesi için önerilen sübvansiyonlar bakımından da görüş ayrılıkları mevcuttur. Dolayısıyla hem vergilerin hem sübvansiyonların, obeziteyle mücadele ve regresif etkiyi azaltma amacına daha uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Değişik sosyoekonomik faktörler risk faktörü olup bu doğrultudaki genel çözümlerin (obezite vergisi, sağlıklı gıdalar için sübvansiyonlar gibi) bu risk faktörlerine göre şekillenmesi gerekir. Literatürde obezite vergilerinin amacına ulaşabilmesi için, caydırıcı nitelikte (%20 gibi) yüksek oranlarda alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Lin vd., 2011: 338; Hall vd., 2011: 834). Ancak yüksek oranların büyük satış kaybı yaratıp ekonomi üzerinde olumsuz etki doğuracağını savunan yazarlar da mevcuttur; buna göre düşük oranlar uygulanıp elde edilen gelirler obezite ile mücadeleye ayrılmalıdır (Donahue, 2005: 9). Ancak bu durumda vergi gibi etkili bir çözüm, daha az etkili bir şekilde kullanılmakta ve obezite ile mücadele amacının gerçekleşme olasılığı azalmaktadır. Ayrıca obezite vergilerinin obeziteye neden olan tüm sağlıksız yiyecekleri kapsamaması durumunda, ikame etkisi dolayısıyla obezite vergisinin başarısı sınırlı olacaktır. En makul çözüm devletin obeziteyle mücadelede caydırıcı oranda vergi alırken, doğan adalet problemlerini giderici tedbirlere başvurması olarak görünmektedir.

Türkiye'de uygulanabilecek bir obezite vergisi için caydırıcı oranın ne olabileceğine dair çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca obeziteye neden olduğu düşünülen gıdaların esnekliklerini gösteren çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Çalışmalar Türkiye'de obezitenin düşük gelir gruplarında yoğunlaştığını göstermekte olup düşük gelir gruplarının vergiden daha çok etkilenmesi nedeniyle, vergilerden elde edilen gelirlerin regresif etkiyi azaltmak için harcanması önemlidir. Bu doğrultuda elde edilen gelir, düşük gelirli obez bireylerin sağlıklı yiyeceklere yönelmesi için harcanabilir. Obezite vergilerinin yüksek gelir grupları için de caydırıcı olabilecek bir oranda uygulanması ve buradan elde edilen gelirlerin oluşturulacak obezite fonunda toplanıp yalnızca obeziteyle mücadele için (bilinçlendirme çalışmaları, düşük gelire sahip obez bireylere sağlıklı yiyecek kuponları vb.) harcanmasının sorunun çözümüne büyük katkı yapacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizde uygulanabilecek herhangi bir obezite vergisi yeni bir gelir kaynağı yaratacaktır ancak bunun sağlıksız ürünlerin tüketilmesinde ne oranda caydırıcı olacağını görmek için bu konuda daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Öncelikle ülkemiz için caydırıcı oran bulunmalı ve obezitenin sosyoekonomik belirleyicileri üzerine çalışmalar artırılmalıdır. Aksi takdirde uygulanması düşünülen obezite vergisi, kamu için yeni bir kaynak yaratacak ancak obezite sorununu çözmekteki başarısı sınırlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Albala, Cecilia ve Fernando Vío (2000), "Obesity and Poverty: A Pending Challenge in Chile". Obesity and Poverty: A New Public Health Challenge, İçinde: Peña, M. ve Bacallao, J. (ed.) ss. 41-50, Pan American Health Org. Scientific Publication-Panamerican Health Organization (Vol. 576), Washington D.C.

Barber, Sarah (2017), "The Soft Drinks Indusrty Levy", House of Commons Library, Briefing Paper No. 7876.

Başaran Yavaşlar, Funda (2012), "Vergisel Düzenin ve Vergi Adaletinin Sağlanmasında Donanımlı Anayasa Dışında Gerekenler", Anayasadan Mali ve Vergisel Beklentiler, İçinde: Yenisey, F., Güneş, G. ve Şirin, Z. E. (ed.) ss. 397-406, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

Berardi, Nicoletta, Patrick Sevestre, Marine Tépaut ve Alexandre Vigneron (2016), "The Impact of A 'Soda Tax' on Prices: Evidence From French Micro Data.", Applied Economics, 48(41), 3976-3994.

Bonnet, Celiné (2013), "How to Set Up an Effective Food Tax?; Comment on 'Food Taxes: A New Holy Grail?'", International Journal of Health Policy and Management, 1(3), 233-234.

Briggs, Adam D. M., , Oliver T. Mytton, … ve Peter Scarborough (2017), "Health Impact Assessment of the UK Soft Drinks Industry Levy: A Comparative Risk Assessment Modelling Study", The Lancet Public Health, 2(1), e15-e22.

British Broadcasting Corporation (BBC) News (2000), "'Fat Tax' Could Save Lives" (28 January 2000), http://news.bbc.co.uk/2/hi/health/620844.stm (Erişim Tarihi: 24.04.2017).

Brownell, Kelly D. (1994), "Get Slim with Higher Taxes" (Editorial), NY Times. December 15, 1994, A29.

Büyüktuncer, Zehra, Tosun, Berat N., … ve Besler, Halil T. (2010), "Implications of Socio-Economic Status on the Dietary Fatty Acid Intakes in Turkish Women", Turkish Journal of Medical Sciences, 40(2), 305-312.

Capacci, Sarah, Mario Mazzocchi, ... ve Bruce Traill (2012), "Policies to Promote Healthy Eating in Europe: A Structured Review of Policies and Their Effectiveness", Nutrition Reviews, 70(3), 188-200.

Caraher, Martin ve Gill Cowburn (2005), "Taxing Food: Implications for Public Health Nutrition", Public Health Nutrition 8(8), 1242-1249.

Cash, Sean, David L. Sunding ve David Zilberman (2005), "Fat Taxes and Thin Subsidies: Prices, Diet, and Health Outcomes", Acta Agriculturae Scand, Section C 2(3-4), 167-174.

Cavaliere, Alessia ve Alessandro Banterle (2008), "Economic Factors Affecting Obesity: An Application in Italy", In International Congress, August (pp. 26-29).

Cawley, John ve David Frisvold (2015), "The Incidence of Taxes on Sugar-Sweetened Beverages: The Case of Berkeley, California", National Bureau of Economic Research, Nber Working Paper Series, No. 21465.

Chouinard, Hayley H., David E. Davis, Jeffrey T. LaFrance ve Jeffrey M. Perloff (2007), "Fat Taxes: Big Money For Small Change", Forum Health Econ Policy, 10(2), 1558–9544.

Cornelsen, Laura, Rosemary Green, Alan Dangour ve Richard Smith (2014), "Why Fat Taxes Won't Make Us Thin", Journal of Public Health, 37(1), 18-23.

Costa-Font, Joan, Cristina Hernández-Quevedo, ve Dolores Jiménez-Rubio (2014), "Income Inequalities in Unhealthy Life Styles in England and Spain", Economics & Human Biology, 13, 66-75.

Courtemanche, Charles (2009), "Longer Hours And Larger Waistlines? The Relationship Between Work Hours and Obesity", Forum for Health Economics & Policy, 12(2), 1-31.

Cox, Sarah (2016), "Sugary Drinks Taxation", University of Connecticut, School of Law, Law Library Blog, https://blog.law.uconn.edu/blog/sugary-drinks-taxation (Erişim Tarihi: 31.03.2017).

Çayır, Aliye, Nazlı Atak ve Serdal K. Köse (2011), "Beslenme ve Diyet Kliniğine Başvuranlarda Obezite Durumu ve Etkili Faktörlerin Belirlenmesi", Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 64(1), 13-19.

Da Câmara, Francisco S. ve Diogo Pinto (2017), "2017 Budget: The Backdrop, The Road Ahead, and Beyond", Tax Notes International, 85(1), 63-65.

Dharmasena, Senarath ve Oral Jr. Capps (2012), "Intended and Unintended Consequences of A Proposed National Tax on Sugar-Sweetened Beverages to Combat the US Obesity Problem", Health Economics, 21(6), 669–694.

Department for Environment Food and Rural Affairs (2013), Food Statistics Pocketbook 2013, London.

Dinsa, G. Deye, Yevgeniy Goryakin, Elena Fumagalli ve Mark Suhrcke (2012), "Obesity and Socioeconomic Status in Developing Countries: A Systematic Review", Obesity Reviews, 13(11), 1067-1079.

Donahue, Tara (2005), "Obesity: Your Problem Or Mine?: Using A Fatty Food Tax to Fight the Obesity Epidemic", Doctoral dissertation, University of Oregon.

Duffey, Kiyah J., Penny Gordon-Larsen, ... ve Barry M. Popkin (2010), "Food Price and Diet and Health Outcomes: 20 Years of the CARDIA Study", Archives of Internal Medicine, 170(5), 420-426.

Epstein, Leonard, Kelly Dearing, Lora Roba ve Eric Finkelstein (2010), "The Influence of Taxes and Subsidies on Energy Purchased in An Experimental Purchasing Study", Psychological Science, 21(3), 406-414.

Erem, Cihangir, Cengiz Arslan, ... ve *Münir Telatar (2004), "Prevalence of Obesity and Associated Risk Factors in A Turkish Population* (Trabzon City, Turkey), Obesity Research, 12(7), 1117–1127.

Ergin, Isil, Hur Hassoy ve Anton Kunst (2012), "Socio-Economic Inequalities in Overweight Among Adults in Turkey: A Regional Evaluation", Public Health Nutrition, 15(1), 58-66.

Fernald, Lia C.H. (2007), "Socio-economic Status and Body Mass Index in Low-income Mexican Adults", Social Science & Medicine, 64, 2030-2042.

Finkelstein, Eric A., Justin G. Trogdon, Joel W. Cohen ve William Dietz (2009), "Annual Medical Spending Attributable to Obesity: Payer-and Service-Specific Estimates", Health Affairs, 28(5), w822-w831.

Finkelstein, Eric, Simone French, Jayachandran N. Variyam ve Pamela S. Haines (2004), "Pros and Cons of Proposed Interventions to Promote Healthy Eating", American Journal of Preventive Medicine, 27(3), 163-171.

Fitzgerald, Cormac (2016), "It's Official: Ireland is Getting A Sugar Tax (But Not For A Few Years)", The Journal, http://www.thejournal.ie/sugar-tax-2-3020822-Oct2016/ (Erişim Tarihi: 31.03.2017).

Gergerlioğlu, Ufuk (2014), "Bireysel ve Toplumsal Maliyetler Perspektifinden Obezite Vergilemesinin İktisadi Etkilerinin Değerlendirilmesi", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, (7), 135-141.

Giskes, Katrina, Frank J. van Lenthe, … ve Johan P. Mackenbach (2008), "Socioeconomic Position at Different Stages of the Life Course and Its

Influence on Body Weight and Weight Gain in Adulthood: A Longitudinal Study with 13-year Follow-Up", Obesity, 16, 1377e1381.

Gordon-Larsen, Penny, David K. Guilkey ve Barry M. Popkin (2011), "An Economic Analysis of Community-level Fast Food Prices and Individual-level Fast Food Intake: A Longitudinal Study", Health & Place, 17(6), 1235–1241.

Gustavsen, Geir Waehler ve Kyrre Rickertsen (2011), "The Effects of Taxes on Purchases of Sugar-Sweetened Carbonated Soft Drinks: A Quantile Regression Approach", Applied Economics 43(6), 707–716.

Hall, Kevin D., Gary Sacks, ... ve Boyd A. Swinburn (2011), "Quantification of The Effect of Energy Imbalance on Bodyweight", The Lancet, 378(9793), 826-837.

Iseri, Ali ve Nurullah Arslan (2009), "Obesity in Adults in Turkey: Age and Regional Effects, Eur J Public Health, 19(1), 91-94.

Jacobson, Michael ve Kelly D. Brownell (2000), "Small Taxes on Soft Drinks and Snack Foods to Promote Health", American Journal Of Public Health, 90(6), 854-857.

Karaoğlan, Deniz ve Aysit Tansel (2014), "Health Behaviors and Education In Turkey", IZA Discussion Paper No. 8262.

Karaoğlan, Deniz ve Aysit Tansel (2017), "Determinants of Obesity in Turkey: A Quantile Regression Analysis from a Developing Country", IZA Discussion Paper No. 10491.

Lakdawalla, Darius ve Tomas Philipson (2002), "The Growth of Obesity and Technological Change: A Theoretical and Empirical Examination", National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 8946, http://www.nber.org/papers/w8946.pdf (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

Leichester, Andrew and Frank Windmeijer (2004), "The 'Fat Tax': Economic Incentives To Reduce Obesity", The Institute For Fiscal Studies, Briefing Note No. 49.

Leifert, Rodrigo M. ve Claudo R. Lucinda (2015), "Linear Symmetric 'Fat Taxes': Evidence from Brazil", Applied Economic Perspectives & Policy, 37(4), 634-666.

Lin, Biing H., Travis A. Smith, Jonq Y. Lee, & Kevin D. Hall (2011), "Measuring Weight Outcomes for Obesity Intervention Strategies: The Case of A Sugar-Sweetened Beverage Tax", Economics & Human Biology, 9(4), 329-341.

Ljungvall, Åsa ve Ulf G. Gerdtham (2010), "More Equal but Heavier: A Longitudinal Analysis of Income-Related Obesity Inequalities in an Adult Swedish Cohort", Social Science & Medicine, 70(2), 221-231.

Long, Michael W., Steven L. Gortmaker, … ve Y. Claire Wang (2015), "Cost Effectiveness of A Sugar-Sweetened Beverage Excise Tax in the US", American Journal of Preventive Medicine, 49(1), 112-123.

Lusk, Jayson L., ve Christiane Schroeter (2012), "When Do Fat Taxes Increase Consumer Welfare?", Health Economics, 21(11), 1367-1374.

Madden, David (2015), "The Poverty Effects Of A 'Fat Tax'In Ireland", Health Economics, 24(1), 104-121.

Malik, Vasanti S., Matthias B. Schulze ve Frank B. Hu (2006), "Intake of Sugar-Sweetened Beverages and Weight Gain: A Systematic Review" The American Journal of Clinical Nutrition 84(2), 274–288.

Maniadakis, Nikolaos, Vasiliki Kapaki, Louiza Damianidi ve Georgia Kourlaba (2013), "A Systematic Review of the Effectiveness of Taxes on Nonalcoholic Beverages and High-in-Fat Foods as a Means to Prevent Obesity Trends", ClinicoEconomics and Outcomes Research, Oct 22;5:519-43. doi: 10.2147/CEOR.S49659 (Erişim Tarihi: 14.02.2017).

McGuinness, Stephen A. (2012), "Time to Cut the Fat: The Case for Government Anti-Obesity Legislation", JL & Health, 25, 41-83.

Mendez, Michelle A., Richard S. Cooper, ... ve Terrence Forrester (2004), "Higher Income is More Strongly Associated with Obesity Than with Obesity-Related Metabolic Disorders in Jamaican Adults", International Journal of Obesity, 28(4), 543-550.

Miljkovic, Dragan, William Nganje ve Helene de Chastenet (2008), "Economic Factors Affecting the Increase in Obesity in the United States: Differential Response to Price", Food Policy, 33(1), 48-60.

Monteiro, Carlos A., Erly C. Moura, Wolney L. Conde ve Barry M. Popkin (2004), "Socioeconomic Status and Obesity in Adult Populations of Developing Countries: A Review", Bulletin of the World Health Organization, 82(12), 940-946.

Muller, Laurent, Anne Lacroix, Jayson L. Lusk ve Bernard Ruffieux (2017), "Distributional Impacts of Fat Taxes and Thin Subsidies", The Economic Journal Early View: 1-45, DOI: 10.1111/ecoj.12357.

Nnoaham, Kelechi E., Gary Sacks, Mike Rayner, Oliver Mytton ve Alastair Gray (2009), "Modelling Income Group Differences in the Health and Economic Impacts of Targeted Food Taxes and Subsidies", International Journal of Epidemiology 38:1324-1333.

OECD (2014) "Obesity Update", http://www.oecd.org/health/Obesity-Update-2014.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

OECD (2017) "Obesity Update", http://www.oecd.org/els/health-systems/Obesity-Update-2017.pdf (Erişim Tarihi: 01.06.2017).

Oğuz, Aytekin, Ahmet Temizhan, … ve Şükrü Çelik (2008), "Obesity and Abdominal Obesity: An Alarming Challenge for Cardio-Metabolic Risk in Turkish Adults", Anadolu Kardiyol Dergisi, 8(6):401-406.

Pan American Health Organization (2015), "Taxes on Sugar-sweetened Beverages as a Public Health Strategy: The Experience of Mexico", Mexico Representative Office, Mexico D. F., Mexico.

Pechey, Rachel, Susan A. Jebb, Kelly, ... ve Theresa M. Marteau (2013), "Socioeconomic Differences in Purchases of More vs. Less Healthy Foods and Beverages: Analysis of Over 25,000 British Households in 2010", Social Science & Medicine, 92, 22-26.

Popkin, Barry M. ve Penny Gordon-Larsen (2004), "The Nutrition Transition: Worldwide Obesity Dynamics and Their Determinants. International Journal Of Obesity, 28, 52-59.

PwC (2015), "Weighing the Cost Obesity: A Case For Action" http://www.pwc.com.au/pdf/weighing-the-cost-of-obesity-final.pdf (Erişim Tarihi: 14.03.2017).

Saruç, Naci Tolga, İsa Sağbaş ve Işıl Y. Ayas (2015), "Obezite ile Mücadelede Kamu Politikalarının Algılanan Etkinliği ve Mali Sosyolojinin Önemi", 30. Türkiye Maliye Sempozyumu, 20-24 Mayıs 2015, Antalya.

Schroeter, Christiane, Jayson Lusk ve Wallace Tyner (2008), "Determining the Impact of Food Price and Income Changes on Body Weight", Journal Of Health Economics, 27(1), 45-68.

Seydel, G. Seyda, Ozlem Kucukoglu, … ve Ali Canbay (2016), "Economic Growth Leads to Increase Of Obesity and Associated Hepatocellular Carcinoma in Developing Countries", Annals of Hepatology: Official Journal of the Mexican Association of Hepatology, 15(5), 662-672.

Shahar, Danit, Iris Shai, Hillel Vardi, Avnel Shahar ve Drora Fraser (2005), "Diet and Eating Habits in High and Low Socioeconomic Groups", Nutrition, 21(5), 559-566.

Sheu, Wendy (2006), "The Evolution of the Modern Snack Tax Bill: From World War I to the War Against Obesity", 21, (Third Year Paper) (on file with the Harvard Law School Library, http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:8846753 (Erişim Tarihi: 31.03.2017).

Şen, Hüseyin ve İsa Sağbaş (2016), Vergi Teorisi ve Politikası, 2. Baskı, Ankara.

Tiffin, Richard ve Matthew Salois (2014), "The Distributional Consequences of A Fiscal Food Policy: Evidence from the UK", European Review of Agricultural Economics, 42(3), 397-417.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (2013), "Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı (2013-2017)", T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara, http://beslenme.gov.tr/content/files/home/ turkiye_saglikli_beslenme_ve_hareketli_hayat_programi.pdf (Erişim Tarihi: 02.03.2017).

U.S. Department of Health and Human Services (2001), "The Surgeon General's Call to Action to Prevent and Decrease Overweight and Obesity", https://www.cdc.gov/nccdphp/dnpa/ pdf/calltoaction.pdf (Erişim Tarihi: 11.04.2017).

Wang, Emily Y. (2015), "The Impact of Soda Taxes on Consumer Welfare: Implications of Storability and Taste Heterogeneity", The RAND Journal of Economics, 46(2), 409-441.

World Cancer Research Fund International (2016), "Use Economic Tools To Address Food Affordability and Purchase Incentives", Nourishing Framework, http://www.wcrf.org/ int/policy/nourishing-framework (Erişim Tarihi: 14.04.2017).

WHO (2000), "Obesity: Preventing and Managing the Global Epidemic", WHO Technical Report Series 894.http://www.who.int/nutrition/publications/obesity/WHO_TRS_894/en/ (Erişim Tarihi: 12.04.2017).

WHO (2016), "Obesity and Overweight - Fact Sheet", http://www.who.int/mediacentre /facts heets/fs311/en/ (Erişim Tarihi: 10.04.2017).

Yumuk, Volkan D. (2005), "Prevalence of Obesity in Turkey", Obesity Reviews, 6(1), 9-10.